

Zbierka súdnych rozhodnutí

ROZSUDOK SÚDNEHO DVORA (tretia komora)

z 3. októbra 2019*

„Návrh na začatie prejudiciálneho konania – Smernica 93/13/EHS – Spotrebiteľské zmluvy – Nekalé podmienky – Hypotekárny úver indexovaný v cudzej mene – Zmluvná podmienka týkajúca sa určenia výmenného kurzu medzi menami – Účinky vyhlásenia nekalého charakteru zmluvnej podmienky – Možnosť súdu nahradiť nekalé podmienky prostredníctvom použitia všeobecných ustanovení civilného práva – Hodnotenie záujmu spotrebiteľa – Ďalšia existencia zmluvy bez nekalých podmienok“

Vo veci C-260/18,

ktorej predmetom je návrh na začatie prejudiciálneho konania podľa článku 267 ZFEÚ, podaný rozhodnutím Sąd Okręgowy w Warszawie (Krajský súd Varšava, Poľsko) z 26. februára 2018 a doručený Súdnemu dvoru 16. apríla 2018, ktorý súvisí s konaním:

Kamil Dziubak,

Justyna Dziubak

proti

Raiffeisen Bank International AG, prowadzący działalność w Polsce w formie oddziału pod nazwą Raiffeisen Bank International AG Oddział w Polsce, predtým Raiffeisen Bank Polska SA,

SÚDNY DVOR (tretia komora),

v zložení: predsedníčka tretej komory A. Prechal (spravodajkyňa), sudcovia F. Biltgen, J. Malenovský, C. G. Fernlund a L. S. Rossi,

generálny advokát: G. Pitruzzella,

tajomník: A. Calot Escobar,

so zreteľom na písomnú časť konania,

so zreteľom na pripomienky, ktoré predložili:

- K. Dziubak a J. Dziubak, v zastúpení: A. Plejewska, advokat,
- Raiffeisen Bank International AG, prowadzący działalność w Polsce w formie oddziału pod nazwą Raiffeisen Bank International AG Oddział w Polsce, predtým Raiffeisen Bank Polska SA, v zastúpení: R. Cebeliński a I. Stolarski, radcowie prawni,

* Jazyk konania: poľština.

- poľská vláda, v zastúpení: B. Majczyna, splnomocnený zástupca,
 - vláda Spojeného kráľovstva, v zastúpení: S. Brandon, splnomocnený zástupca, za právnej pomoci A. Howard, barrister,
 - Európska komisia, v zastúpení: N. Ruiz García a M. Siekierzyńska, splnomocnení zástupcovia,
- po vypočutí návrhov generálneho advokáta na pojednávaní 14. mája 2019,
- vyhlásil tento

Rozsudok

- 1 Návrh na začatie prejudiciálneho konania sa týka výkladu článku 1 ods. 2, článku 4, článku 6 ods. 1 a článku 7 ods. 1 smernice Rady 93/13/EHS z 5. apríla 1993 o nekalých podmienkach v spotrebiteľských zmluvách (Ú. v. ES L 95, 1993, s. 29; Mim. vyd. 15/002, s. 288).
- 2 Tento návrh bol podaný v rámci sporu medzi pánom Kamilom Dziubakom a pani Justynou Dziubakovou (ďalej len „dlžníci“) na jednej strane a Raiffeisen Bank International AG, prowadzący działalność w Polsce w formie oddziału pod nazwą Raiffeisen Bank International AG Oddział w Polsce, predtým Raiffeisen Bank Polska SA (ďalej len „Raiffeisen“) na druhej strane, týkajúceho sa údajne nekalé povahy zmluvných podmienok, pokiaľ ide o mechanizmus indexovania použitý v zmluve o hypotekárnom úvere indexovanom v cudzej mene.

Právny rámec

Právo Únie

- 3 Trináste odôvodnenie smernice 93/13 stanovuje:

„keďže sa v zákonných alebo regulačných opatreniach členských štátov, ktoré priamo alebo nepriamo určujú podmienky spotrebiteľských zmlúv, nepredpokladá, že budú obsahovať nekalé podmienky; keďže sa z toho dôvodu nejaví potrebné zaoberať sa podmienkami odrážajúcimi povinné zákonné alebo regulačné opatrenia a zásady alebo ustanovenia medzinárodných dohovorov, ktorých zmluvnou stranou sú členské štáty alebo spoločenstvo; keďže v tomto ohľade znenie ‚kogentné zákonné alebo regulačné opatrenia‘ uvedené v článku 1 ods. 2 zahŕňa pravidlá, ktoré podľa zákona platia medzi zmluvnými stranami za predpokladu, že neboli vytvorené žiadne iné dohody“.

- 4 Článok 1 ods. 2 tejto smernice stanovuje:

„Zmluvné podmienky, ktoré odrážajú záväzné zákonné alebo regulačné ustanovenia a ustanovenia alebo zásady medzinárodných dohovorov, ktorých sú členské štáty alebo spoločenstvo zmluvnou stranou, najmä v oblasti dopravy, nepodliehajú ustanoveniam tejto smernice.“

- 5 Článok 4 uvedenej smernice stanovuje:

„1. Bez toho, aby boli dotknuté ustanovenia článku 7, nekalosť zmluvných podmienok sa hodnotí so zreteľom na povahu tovaru alebo služieb, na ktoré bola zmluva uzatvorená a na všetky okolnosti súvisiace s uzatvorením zmluvy, v dobe uzatvorenia zmluvy a na všetky ostatné podmienky zmluvy alebo na inú zmluvu, od ktorej závisí.

2. Hodnotenie nekalej povahy podmienok sa nevzťahuje ani k definícii hlavného predmetu zmluvy ani na primeranú cenu a úhradu na jednej strane, ako aj tovar alebo služby dodávané výmenným spôsobom na druhej strane, pokiaľ tieto podmienky sú zrozumiteľné.“

6 Podľa článku 6 ods. 1 smernice 93/13:

„Členské štáty zabezpečia, aby nekalé podmienky použité v zmluvách uzatvorených so spotrebiteľom zo strany predajcu alebo dodávateľa podľa ich vnútroštátneho práva, neboli záväzné pre spotrebiteľa a aby zmluva bola podľa týchto podmienok naďalej záväzná pre strany, ak je jej ďalšia existencia možná bez nekalých podmienok.“

7 Článok 7 ods. 1 tejto smernice znie takto:

„Členské štáty zabezpečia, aby v záujme spotrebiteľov a subjektov hospodárskej súťaže existovali primerané a účinné prostriedky, ktoré by zabránili súvislemu uplatňovaniu nekalých podmienok v zmluvách uzatvorených so spotrebiteľmi zo strany predajcov alebo dodávateľov.“

Poľské právo

8 § 56 Kodeks cywilny (Občiansky zákonník) stanovuje:

„Právny úkon nevyvoláva iba účinky v ňom vyjadrené, ale aj také, ktoré vyplývajú zo zákona, zo zásad spoločenského spolunažívania a z ustálených zvyklostí.“

9 § 65 Občianskeho zákonníka stanovuje:

„1. Prejav vôle je potrebné vykladať v súlade so zásadami spoločenského spolunažívania a s ustálenými zvyklosťami s prihliadnutím na okolnosti, za akých bola táto vôľa vyjadrená.

2. V zmluvách treba hľadať, aký bol spoločný zámer zmluvných strán a aký je sledovaný cieľ, a nie obmedziť sa na doslovný význam pojmov.“

10 § 353¹ Občianskeho zákonníka znie takto:

„Zmluvné strany môžu svoj právny vzťah upraviť podľa slobodnej vôle, pokiaľ jeho obsah alebo účel neodporuje povahe (charakteru) vzťahu, zákonu alebo zásadám spoločenského spolunažívania.“

11 § 354 Občianskeho zákonníka stanovuje:

„1. Dlžník je povinný splniť svoju povinnosť v súlade s jej obsahom a spôsobom, ktorý zodpovedá jej spoločensko-hospodárskemu účelu a zásadám spoločenského spolunažívania, a ak v tejto oblasti existujú určité ustálené zvyklosti, potom aj v súlade s týmito ustálenými zvyklosťami.

2. Rovnakým spôsobom je veriteľ povinný podieľať sa na splnení záväzku.“

12 Podľa § 385¹ Občianskeho zákonníka:

„1. Ustanovenia zmluvy uzatvorenej so spotrebiteľom, ktoré neboli dohodnuté individuálne, nie sú pre spotrebiteľa záväzné, ak jeho práva a povinnosti upravujú takým spôsobom, ktorý je v rozpore s dobrými mravmi a ktorý zjavne porušuje jeho záujmy (neprijateľné zmluvné podmienky). Uvedené neplatí pre ustanovenia, ktoré definujú hlavné povinnosti strán, predovšetkým cenu alebo odmenu, ak boli jednoznačne formulované.

2. Ak nejaké ustanovenie zmluvy nie je podľa odseku 1 pre spotrebiteľa záväzné, ostatné časti zmluvy zostávajú pre strany záväzné.

3. Za ustanovenia, ktoré neboli dojednané individuálne, sa považujú tie ustanovenia zmluvy, na ktorých obsah spotrebiteľ nemal žiaden skutočný vplyv. To platí najmä o ustanoveniach zmluvy, ktoré pochádzajú zo vzoru zmluvy, ktorý spotrebiteľovi navrhol zmluvný partner.

...“

13 § 385² Občianskeho zákonníka stanovuje:

„Pre skúmanie zlučiteľnosti ustanovenia zmluvy s dobrými mravmi je určujúci čas uzavretia zmluvy pri zohľadnení obsahu zmluvy, okolností uzavretia zmluvy, ako aj ostatných zmlúv, ktoré majú súvislosť so zmluvou obsahujúcou ustanovenia, ktoré sú predmetom skúmania.“

Spor vo veci samej a prejudiciálne otázky

14 Dňa 14. novembra 2008 dlžníci uzavreli v postavení spotrebiteľov zmluvu o hypotekárnom úvere so spoločnosťou Raiffeisen. Táto zmluva bola vyjadrená v poľských zlotých (PLN), ale indexovaná bola na cudziu menu, konkrétne švajčiarsky frank (CHF), pričom doba trvania tohto úveru bola stanovená na 480 mesiacov (40 rokov).

15 Pravidlá indexácie uvedeného úveru na predmetnú menu boli stanovené vo všeobecných podmienkach spoločnosti Raiffeisen týkajúcich sa poskytovania hypotekárnych úverov, ktoré boli zahrnuté do uvedenej zmluvy.

16 V odseku 7 bode 4 uvedených všeobecných podmienok sa v podstate stanovuje, že úver, o ktorý ide vo veci samej, bude poskytnutý v PLN na základe výmenného kurzu, ktorý nie je nižší ako nákupný kurz PLN-CHF podľa tabuľky výmenných kurzov platnej v uvedenej banke v čase uvoľnenia úverových prostriedkov, pričom výška nesplateného úveru bude uvedená v CHF na základe tohto kurzu. Podľa odseku 9 bodu 2 tých istých všeobecných podmienok sa splatné splátky uvedeného úveru uvádzajú v CHF a v deň ich splatnosti sa odúčtujú z bankového účtu vedeného v PLN, tentoraz na základe kurzu predaja PLN-CHF stanoveného v uvedenej tabuľke výmenných kurzov.

17 Úroková sadzba úveru, o ktorý ide vo veci samej, bola stanovená na základe pohyblivej úrokovej sadzby skladajúcej sa z referenčnej sadzby LIBOR CHF 3M a pevnej marže spoločnosti Raiffeisen.

18 Dlžníci sa obrátili na vnútroštátny súd so žalobou, v ktorej ako hlavný návrh uviedli určiť neplatnosť úverovej zmluvy, o ktorú ide vo veci samej, a to vzhľadom na údajný nekalý charakter zmluvných podmienok týkajúcich sa mechanizmu indexovania uvedeného v bode 16 tohto rozsudku. V tomto ohľade namietali najmä nezákonnosť predmetných zmluvných podmienok, keďže podľa ich názoru spoločnosti Raiffeisen umožňujú podľa ľubovôle a arbitrárne stanoviť výmenný kurz. Z tohto dôvodu táto banka podľa nich jednostranne určuje zostatok tohto úveru uvedený v CHF, ako aj výšku splátok vyjadrenú v PLN. Po vypustení uvedených zmluvných podmienok nie je možné určiť správny výmenný kurz, takže zmluva nemôže ďalej existovať.

19 Subsidiárne tvrdia, že úverovú zmluvu, o ktorú ide vo veci samej, možno realizovať bez týchto zmluvných podmienok, a to na základe výšky úveru znejúcej na PLN a zmluvne dojednanej úrokovej sadzby skladajúcej sa z variabilnej sadzby LIBOR a pevnej bankovej marže.

- 20 Raiffeisen, popierajúc nekalý charakter predmetných zmluvných podmienok, tvrdí, že po ich prípadnom vypustení sú zmluvné strany naďalej viazané zvyšnými ustanoveniami úverovej zmluvy, o ktorú ide vo veci samej. Namiesto vypustených zmluvných podmienok a pri neexistencii dispozitívnych ustanovení, ktoré by upravovali spôsoby stanovenia výmenného kurzu, treba uplatniť všeobecné zásady stanovené v § 56, 65 a 354 Občianskeho zákonníka.
- 21 Táto banka navyše spochybňuje, že vypustenie uvedených zmluvných podmienok by mohlo mať za následok realizáciu úverovej zmluvy, o ktorú ide vo veci samej, ako úveru znejúceho na PLN, pričom by sa na ňu uplatňovala úroková sadzba určená na základe LIBOR. Použitie LIBOR CHF tak, ako to bolo dohodnuté zmluvnými stranami, namiesto vyššej úrokovej sadzby stanovenej pre PLN, teda WIBOR, podľa nej vyplýva výlučne zo zahrnutia mechanizmu indexácie stanoveného v predmetných zmluvných podmienkach.
- 22 Vnútroštátny súd tvrdí, že úverové zmluvy indexované na takú cudziu menu, o akú ide v prejednávanej veci, sa vyvinuli v praxi. Pojem takejto úverovej zmluvy bol do poľskej právnej úpravy zavedený až v priebehu roka 2011, pričom táto právna úprava sa však obmedzuje len na stanovenie povinnosti vymedziť v zmluve osobitné pravidlá určujúce najmä mechanizmus prepočtu.
- 23 Pokiaľ ide o zmluvné podmienky uvedené v predmetnej úverovej zmluve, spresňuje, že vychádza z konštatovania, že sú nekalé, a preto nezaväzujú dlžníkov.
- 24 Tento súd zdôrazňuje, že bez uvedených zmluvných podmienok je nemožné určiť výmenný kurz, a teda plniť predmetnú úverovú zmluvu. V tejto súvislosti sa najskôr s odkazom na rozsudok z 30. apríla 2014, Kásler a Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282), pýta, či je v prípade, keď je vyhlásenie tejto zmluvy za neplatnú nepriaznivé pre spotrebiteľa, možné vyplniť medzeru v uvedenej zmluve na základe vnútroštátnych ustanovení, ktoré nemajú dispozitívnu, ale všeobecnú povahu, a ktoré odkazujú na zásady spoločenského spolunažívania a ustálené zvyklosti, ako sú uvedené v § 56 a 354 Občianskeho zákonníka. Aj keď je možné, že tieto zásady a ustálené zvyklosti umožňujú domnievať sa, že uplatniteľný výmenný kurz je ten, ktorý uplatňuje Raiffeisen, ako to vyplýva z napadnutých zmluvných podmienok, podľa vnútroštátneho súdu možno tiež pripustiť, že ide o trhový výmenný kurz alebo výmenný kurz, ktorý stanovuje centrálna banka.
- 25 Pre prípad zápornej odpovede na túto otázku sa uvedený súd okrem iného pýta, či v prípade, ak sa súd domnieva, že vyhlásenie zmluvy za neplatnú vyvolá nepriaznivé účinky na spotrebiteľa, je možné, aby zachoval nekalú podmienku nachádzajúcu sa v tejto zmluve, aj keď spotrebiteľ neprejavil svoj úmysel byť ňou viazaný.
- 26 Vnútroštátny súd ďalej poznamenáva, že s cieľom stanoviť, či vyhlásenie zmluvy za neplatnú vyvoláva nepriaznivé účinky na spotrebiteľa, je potrebné vymedziť kritériá posúdenia týchto účinkov a najmä okamih, v ktorom je potrebné ich posudzovať. Vnútroštátny súd sa tiež pýta, či môže vykonať posúdenie účinkov vyhlásenia dotknutej zmluvy za neplatnú proti vôli spotrebiteľa, teda či spotrebiteľ môže namietť proti tomu, aby bola táto zmluva doplnená alebo aby bol spôsob jej výkonu stanovený na základe pravidiel obsahujúcich všeobecné ustanovenia, ak sa v rozpore s jeho názorom domnieva, že pre tohto spotrebiteľa by mohlo byť priaznivejšie, ak by sa uvedená zmluva doplnila, a nie vyhlásila za neplatnú.
- 27 Vnútroštátny súd sa napokon pýta na výklad výrazu „ak je jej ďalšia existencia možná bez nekalých podmienok“ uvedeného v článku 6 ods. 1 smernice 93/13. Uvedený súd uvádza, že zachovanie zmluvy o úvere, o ktorú ide vo veci samej, v zmenenej forme, ako je opísaná v bode 19 tohto rozsudku, aj keď toto zachovanie nie je objektívne nemožné, môže byť v rozpore so všeobecnými zásadami obmedzujúcimi zmluvnú slobodu stanovenými poľským právom a najmä s § 353¹ Občianskeho zákonníka, keďže je nepochybné, že indexácia tohto úveru predstavuje jediný základ úrokovej sadzby založenej na sadzbe LIBOR CHF, ako sa dohodli zmluvné strany pri uzavretí uvedenej zmluvy.

28 Za týchto podmienok Sąd Okręgowy w Warszawie (Krajský súd Varšava, Poľsko) rozhodol prerušiť konanie a položiť Súdnemu dvoru tieto prejudiciálne otázky:

- „1. Majú sa článok 1 ods. 2 a článok 6 ods. 1 smernice [93/13] vykladať v tom zmysle, že ak by v dôsledku uznania určitých ustanovení zmluvy, ktoré upravujú spôsob poskytnutia plnenia stranami (jeho výšku), za nekalé podmienky, mala byť neplatnosť celej zmluvy nevýhodná pre spotrebiteľa, je možné chýbajúce ustanovenia zmluvy namiesto uplatnenia dispozitívneho ustanovenia, ktoré jednoznačne nahrádza nekalú podmienku, nahradiť uplatnením ustanovení vnútroštátneho práva, ktoré stanovujú doplnenie účinkov právneho úkonu vyjadrených v ich obsahu o účinky vyplývajúce zo zásad spravodlivosti (zásad spoločenského spolunažívania) alebo ustálených zvyklostí?
2. Musia sa dôsledky neplatnosti celej zmluvy pre spotrebiteľa prípadne posúdiť na základe okolností existujúcich v čase jej uzavretia, alebo aj na základe okolností v čase vzniku sporu medzi stranami týkajúceho sa platnosti dotknutej klauzuly (uplatnenie nekalosti tohto ustanovenia zmluvy spotrebiteľom) a aký význam sa má pripisovať názoru spotrebiteľa zastávanému v priebehu takéhoto sporu?
3. Môžu byť zachované v platnosti ustanovenia zmluvy, ktoré sú nekalými podmienkami v zmysle smernice [93/13], ak by ich zachovanie bolo v čase rozhodovania sporu pre spotrebiteľa objektívne výhodné?
4. Môže vo svetle článku 6 ods. 1 smernice [93/13] určenie nekalosti ustanovení zmluvy, ktoré upravujú výšku plnenia, ako aj spôsob uskutočnenia plnenia stranami viesť k tomu, že právny vzťah v podobe, ako je upravený zmluvou po vypustení nekalých podmienok, sa už bude z hľadiska hlavného plnenia odlišovať od pôvodnej vôle strán? Je predovšetkým napriek určeniu nekalosti niektorého ustanovenia zmluvy naďalej dovolené uplatňovať iné zmluvné ustanovenia, ktoré v prvom rade neboli kvalifikované ako nekalé, v druhom rade upravujú povinnosť spotrebiteľa poskytnúť hlavné plnenie a v treťom rade sú podľa dojednaní strán (zahrnutého do zmluvy) obsahovo neoddeliteľné od ustanovenia zmluvy napadnutého spotrebiteľom?“

Konanie na Súdnom dvore

- 29 Návrhom podaným do kancelárie Súdného dvora 24. júna 2019 Raiffeisen požiadala o opätovné začatie ústnej časti konania. Podaním doručeným do kancelárie Súdného dvora 4. septembra 2019 tento účastník konania predložil dôvody na podporu svojho návrhu na opätovné začatie.
- 30 V tomto ohľade Raiffeisen v podstate tvrdí, že generálny advokát sa vo svojich návrhoch najprv nesprávne domnieval, že poľské právo neobsahuje žiadnu právnu normu dispozitívnej povahy, ktorá by priamo definovala pravidlá menového prepočtu, hoci takáto norma bola vložená do § 358 ods. 2 Občianskeho zákonníka, ďalej, že vnútroštátny súd má „spracovať“ zmluvu a uskutočniť „výklad alebo tvorbu“ pri určovaní obsahu zmluvy, zatiaľ čo v Poľsku platná prax pozostáva z uplatňovania priemerného kurzu centrálnej banky, a napokon, že vyhlásenie úverovej zmluvy za neplatnú má v zásade za následok okamžitú splatnosť dlžného zostatku, hoci poľské právo stanovuje iné druhy dôsledkov vyhlásenia takejto zmluvy za neplatnú, ktoré sú pre spotrebiteľa oveľa závažnejšie. Tento účastník konania tiež tvrdí, že ak by sa aj akceptovalo, ako to navrhuje generálny advokát v bode 41 svojich návrhov, že takú úverovú zmluvu indexovanú v CHF, o akú ide vo veci samej, možno transformovať na zmluvu, ktorá už nie je indexovaná v tejto mene, pričom naďalej by sa uplatňovala úroková sadzba vzťahujúca sa na túto menu, vyvolalo by to negatívne dôsledky neprimeraného rozsahu, pokiaľ ide o poľský bankový sektor.

- 31 Podľa článku 83 Rokovacieho poriadku Súdneho dvora môže Súdny dvor kedykoľvek po vypočutí generálneho advokáta rozhodnúť o opätovnom začatí ústnej časti konania, najmä ak usúdi, že nemá dostatok informácií, alebo ak účastník konania uviedol po skončení tejto časti konania novú skutočnosť, ktorá môže mať rozhodujúci vplyv na rozhodnutie Súdneho dvora, alebo ak sa má vo veci rozhodnúť na základe tvrdenia, o ktorom sa nemali možnosť vyjadriť účastníci konania alebo subjekty oprávnené podľa článku 23 Štatútu Súdneho dvora Európskej únie.
- 32 Súdny dvor v tomto prípade zastáva názor, že po vypočutí generálneho advokáta má k dispozícii všetky informácie potrebné na rozhodnutie. V tejto súvislosti uvádza, že skutočnosti uvádzané spoločnosťou Raiffeisen nepredstavujú nové skutočnosti, ktoré by mohli mať rozhodujúci vplyv na rozhodnutie Súdneho dvora v zmysle článku 83 rokovacieho poriadku. Tieto skutočnosti môžu byť totiž v rozsahu, v akom sa týkajú výkladu poľského práva, relevantné nanajvýš na účely rozhodnutia, ktoré má prijať vnútroštátny súd. Naopak nie sú relevantné na účely zodpovedania otázok, ktoré položil tento súd. Navyše informácie týkajúce sa neprimeranosti transformácie zmluvy, ako ju opisuje Raiffeisen, len rozvádzajú písomné pripomienky, ktoré už predložila.
- 33 Za týchto podmienok netreba nariadiť opätovné začatie ústnej časti konania.

O prejudiciálnych otázkach

O štvrtej otázke

- 34 Svojou štvrtou otázkou, na ktorú treba odpovedať v prvom rade, sa vnútroštátny súd v podstate pýta, či sa má článok 6 ods. 1 smernice 93/13 vykladať v tom zmysle, že bráni tomu, aby vnútroštátny súd po tom, ako konštatoval nekalú povahu niektorých podmienok úverovej zmluvy indexovanej v cudzej mene, v ktorej sa uvádza úroková sadzba priamo spojená s medzibankovou sadzbou dotknutej meny, zastával v súlade so svojím vnútroštátnym právom názor, že táto zmluva nemôže ďalej existovať bez týchto zmluvných podmienok z dôvodu, že ich vypustenie by malo za následok zmenu povahy hlavného predmetu uvedenej zmluvy.
- 35 V tejto súvislosti z návrhu na začatie prejudiciálneho konania vyplýva, že zmluvné podmienky napadnuté dlžníkmi sa vzťahujú na mechanizmus indexovania úveru, o ktorý ide vo veci samej, v dotknutej mene, pričom táto indexácia sa realizuje takým spôsobom, že dlžníci musia znášať náklady spojené s kurzovým rozpätím medzi nákupným kurzom tejto meny použitým na uvoľnenie úverových prostriedkov a jej kurzom predaja použitým na účely mesačných splátok. Keďže vnútroštátny súd konštatoval nekalú povahu týchto zmluvných podmienok, pýta sa na možnosť ďalšej existencie úverovej zmluvy, o ktorú ide vo veci samej, bez uvedených zmluvných podmienok, keďže plnenie tejto zmluvy by po odstránení zvoleného mechanizmu indexácie viedlo k plneniu iného druhu zmluvy, než je zmluva uzatvorená zmluvnými stranami.
- 36 Podľa tohto súdu by totiž úverová zmluva, o ktorú ide vo veci samej, už teda nebola indexovaná v uvedenej mene, zatiaľ čo úroková sadzba by bola naďalej založená na sadzbe tej istej meny, ktorá je nižšia. Takáto zmena, ktorá by sa dotkla hlavného predmetu tejto zmluvy, by mohla byť v rozpore so všeobecnými zásadami vymedzujúcimi zmluvnú slobodu, ktoré stanovuje poľské právo a osobitne § 353¹ Občianskeho zákonníka.
- 37 V tejto súvislosti treba pripomenúť, že systém ochrany zavedený smernicou 93/13 vychádza z myšlienky, že spotrebiteľ sa v porovnaní s predajcom alebo dodávateľom nachádza v znevýhodnenom postavení, pokiaľ ide o vyjednávaciu silu, ako aj o úroveň informovanosti, a táto situácia ho vedie k pristúpeniu na podmienky pripravené vopred predajcom alebo dodávateľom bez toho, aby mohol ovplyvniť ich obsah. Vzhľadom na takéto znevýhodnené postavenie táto smernica zaväzuje členské štáty stanoviť mechanizmus, ktorý zabezpečí, aby sa nekalé podmienky, ktoré neboli

individuálne dohodnuté, mohli preskúmať, aby sa posúdila ich prípadná nekalá povaha (pozri v tomto zmysle rozsudok z 26. marca 2019, Abanca Corporación Bancaria a Bankia, C-70/17 a C-179/17, EU:C:2019:250, body 49 a 50).

- 38 V tomto kontexte článok 6 ods. 1 smernice 93/13 stanovuje, že nekalé podmienky použité v zmluvách uzatvorených so spotrebiteľom zo strany predajcu alebo dodávateľa podľa vnútroštátneho práva členských štátov nie sú záväzné pre spotrebiteľa a že zmluva je podľa týchto podmienok naďalej záväzná pre strany, ak je jej ďalšia existencia možná bez nekalých podmienok.
- 39 Podľa ustálenej judikatúry nie je cieľom tohto ustanovenia a najmä jeho druhej časti vety vyhlásiť všetky zmluvy obsahujúce nekalé podmienky za neplatné, ale nahradiť formálnu rovnováhu, ktorú zmluva nastoľuje medzi právami a povinnosťami zmluvných strán, skutočnou rovnováhou, ktorá medzi nimi môže znovu zaviesť rovnosť, pričom sa spresňuje, že predmetná zmluva musí v zásade ďalej existovať bez akejkoľvek zmeny okrem zmeny vyplývajúcej z vypustenia nekalých podmienok. Ak je táto podmienka splnená, predmetnú zmluvu možno podľa článku 6 ods. 1 smernice 93/13 zachovať, pokiaľ je v súlade s pravidlami vnútroštátneho práva takéto trvanie zmluvy bez nekalých podmienok právne možné, čo je potrebné overiť na základe objektívneho prístupu (pozri v tomto zmysle rozsudok zo 14. marca 2019, Dunai, C-118/17, EU:C:2019:207, body 40 a 51, ako aj z 26. marca 2019, Abanca Corporación Bancaria a Bankia, C-70/17 a C-179/17, EU:C:2019:250, bod 57).
- 40 Z toho vyplýva, že samotný článok 6 ods. 1 druhá časť vety smernice 93/13 nestanovuje kritériá upravujúce možnosť, aby kúpna zmluva mohla ďalej existovať bez nekalých podmienok, ale ponecháva na vnútroštátny právny poriadok, aby ich stanovil v súlade s právom Únie, ako to v podstate tiež uviedol generálny advokát v bode 54 svojich návrhov. V konkrétnej situácii treba teda možnosť zachovania zmluvy, ktorej určité zmluvné podmienky boli vyhlásené za neplatné, v zásade preskúmať z hľadiska kritérií stanovených vo vnútroštátnom práve.
- 41 Pokiaľ ide o hranice stanovené právom Únie, ktoré musí v tomto kontexte rešpektovať vnútroštátne právo, treba najmä spresniť, že v súlade s objektívnym prístupom uvedeným v bode 39 tohto rozsudku nie je možné, aby sa situácia jednej zo zmluvných strán vo vnútroštátnom práve považovala za rozhodujúce kritérium, ktoré upravuje budúci osud zmluvy (pozri v tomto zmysle rozsudok z 15. marca 2012, Pereničová a Perenič, C-453/10, EU:C:2012:144, bod 32).
- 42 V spore vo veci samej sa zdá, že vnútroštátny súd nevyhlásil, že zmluva o úvere, o ktorú ide vo veci samej, môže po jednoduchom vypustení zmluvných podmienok týkajúcich sa kurzového rozpätia v zásade ďalej existovať v zmenenej podobe, ako je opísaná v bode 36 tohto rozsudku, ale pochybuje o možnosti, či jeho vnútroštátne právo umožňuje takúto zmenu tejto zmluvy.
- 43 Z toho, čo bolo uvedené v bodoch 40 a 41 tohto rozsudku, však vyplýva, že pokiaľ sa vnútroštátny súd domnieva, že na základe relevantných ustanovení jeho vnútroštátneho práva nie je zachovanie zmluvy bez nekalých podmienok, ktoré obsahuje, možné, článok 6 ods. 1 smernice 93/13 v zásade nebráni tomu, aby bola vyhlásená za neplatnú.
- 44 Platí to o to viac, keď sa za takých okolností, o aké ide vo veci samej, zdá, že z informácií poskytnutých vnútroštátnym súdom, ktoré sú zhrnuté v bodoch 35 a 36 tohto rozsudku, vyplýva, že vyhlásenie zmluvných podmienok napadnutých dlžníkmi za neplatné by viedlo nielen k vypusteniu mechanizmu indexovania, ako aj kurzového rozpätia, ale nepriamo aj k zániku kurzového rizika, ktoré je priamo spojené s indexáciou úveru, o ktorý ide vo veci samej, na menu. Súdny dvor už rozhodol, že zmluvné podmienky týkajúce sa kurzového rizika vymedzujú hlavný predmet takej úverovej zmluvy, o akú ide vo veci samej, takže objektívna možnosť zachovania úverovej zmluvy, o ktorú ide vo veci samej, sa za týchto okolností zdá byť neistá (pozri v tomto zmysle rozsudok zo 14. marca 2019, Dunai, C-118/17, EU:C:2019:207, body 48 a 52, ako aj citovanú judikatúru).

- 45 Vzhľadom na predchádzajúce úvahy treba na štvrtú otázku odpovedať tak, že článok 6 ods. 1 smernice 93/13 sa má vykladať v tom zmysle, že nebráni tomu, aby vnútroštátny súd po tom, ako konštatoval nekalú povahu niektorých podmienok úverovej zmluvy indexovanej v cudzej mene, v ktorej sa uvádza úroková sadzba priamo spojená s medzibankovou sadzbou dotknutej meny, zastával v súlade so svojím vnútroštátnym právom názor, že táto zmluva nemôže ďalej existovať bez týchto zmluvných podmienok z dôvodu, že ich vypustenie by malo za následok zmenu povahy hlavného predmetu uvedenej zmluvy.

O druhej otázke

- 46 Svojou druhou otázkou sa vnútroštátny súd v podstate pýta, či sa má článok 6 ods. 1 smernice 93/13 vykladať v tom zmysle, že na jednej strane treba dôsledky na situáciu spotrebiteľa vyvolané vyhlásením neplatnosti zmluvy ako celku, ako sú uvedené v rozsudku z 30. apríla 2014, Kásler a Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282), posudzovať vzhľadom na okolnosti existujúce v čase uzavretia tejto zmluvy, a nie na okolnosti, ktoré existovali alebo ktoré bolo možné predvídať v čase sporu, a že na druhej strane je na účely tohto posudzovania rozhodujúca vôľa, ktorú v tejto súvislosti vyjadril spotrebiteľ.
- 47 V tejto súvislosti, ako to vyplýva z odpovede na štvrtú otázku, ak sa vnútroštátny súd domnieva, že v súlade s jeho vnútroštátnym právom je nemožné zachovať predmetnú úverovú zmluvu po vypustení nekalých podmienok, ktoré obsahuje, táto zmluva v zásade nebude môcť ďalej existovať v zmysle článku 6 ods. 1 smernice 93/13, a teda bude musieť byť vyhlásená za neplatnú.
- 48 Súdny dvor však už rozhodol, že uvedený článok 6 ods. 1 nebráni tomu, aby vnútroštátny súd mal možnosť nahradiť nekalú podmienku ustanovením vnútroštátneho práva, ktoré má dispozitívnu povahu alebo je uplatniteľné so súhlasom zmluvných strán predmetnej zmluvy, pričom táto možnosť sa obmedzuje na prípady, keď by vypustenie tejto nekalej podmienky nútilo sudcu vyhlásiť túto zmluvu za neplatnú v celom rozsahu, čím by bol spotrebiteľ vystavený obzvlášť nepriaznivým dôsledkom, ktoré by ho penalizovali (pozri v tomto zmysle rozsudky z 30. apríla 2014, Kásler a Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, body 80 až 84, a z 26. marca 2019, Abanca Corporación Bancaria a Bankia, C-70/17 a C-179/17, EU:C:2019:250, bod 64).
- 49 Pokiaľ ide po prvé o čas, kedy sa majú tieto dôsledky posudzovať, je potrebné zdôrazniť, že táto možnosť nahradenia v celom rozsahu patrí do cieľa článku 6 ods. 1 smernice 93/13, ktorý spočíva, ako to bolo pripomenuté v bode 39 tohto rozsudku, v ochrane spotrebiteľa prostredníctvom znovuzavedenia rovnosti medzi spotrebiteľom a predajcom alebo dodávateľom (pozri v tomto zmysle rozsudok z 26. marca 2019, Abanca Corporación Bancaria a Bankia, C-70/17 a C-179/17, EU:C:2019:250, bod 57).
- 50 Vzhľadom na to, že táto možnosť nahradenia slúži na zabezpečenie výkonu ochrany spotrebiteľa pri ochrane jeho záujmov proti prípadne škodlivým dôsledkom, ktoré môžu vyplývať z vyhlásenia neplatnosti predmetnej zmluvy ako celku, je potrebné konštatovať, že tieto dôsledky sa musia nevyhnutne posudzovať s ohľadom na existujúce alebo predvídateľné okolnosti v čase sporu.
- 51 Ochranu spotrebiteľa totiž možno zabezpečiť, len ak sa zohľadnia jeho skutočné, a teda súčasné záujmy, a nie záujmy, ktoré mal za okolností existujúcich v čase uzavretia predmetnej zmluvy, ako to v podstate uviedol aj generálny advokát v bodoch 62 a 63 svojich návrhov. Rovnako dôsledky, proti ktorým musia byť tieto záujmy chránené, sú dôsledky, ktoré by skutočne vznikli za okolností existujúcich alebo predvídateľných v čase sporu, ak by vnútroštátny súd vyhlásil túto zmluvu za neplatnú, a nie tie, ktoré by z vyhlásenia neplatnosti tejto zmluvy vyplývali v deň uzavretia uvedenej zmluvy.
- 52 Toto konštatovanie nie je spochybnené ani skutočnosťou uvádzanou spoločnosťou Raiffeisen, že článok 4 ods. 1 smernice 93/13 viaže posúdenie nekalej povahy zmluvnej podmienky na všetky okolnosti súvisiace s uzatvorením zmluvy „v dobe uzatvorenia zmluvy“, pričom účel tohto posúdenia sa podstatne líši od účelu posúdenia dôsledkov vyplývajúcich z vyhlásenia neplatnosti zmluvy.

- 53 Pokiaľ ide po druhé o význam, ktorý treba prisudzovať vôli vyjadrenej spotrebiteľom v tejto súvislosti, treba pripomenúť, že Súdny dvor v súvislosti s povinnosťou vnútroštátneho súdu vylúčiť v prípade potreby *ex officio* nekalé podmienky v súlade s článkom 6 ods. 1 smernice 93/13 spresnil, že tento súd nie je povinný vylúčiť uplatnenie predmetnej zmluvnej podmienky, pokiaľ spotrebiteľ po tom, ako bol upozornený uvedeným súdom, nepovažuje za potrebné namietat nekalý a nezáväzný charakter zmluvnej podmienky, čím vyslovuje slobodný a vedomý súhlas s dotknutou podmienkou (pozri v tomto zmysle rozsudok z 21. februára 2013, Banif Plus Bank, C-472/11, EU:C:2013:88, body 23, 27 a 35, ako aj citovanú judikatúru).
- 54 Smernica 93/13 tak nevytvára povinný systém ochrany proti používaniu nekalých podmienok zo strany predajcov alebo dodávateľov, ktoré zaviedla v prospech spotrebiteľov. Preto keď spotrebiteľ uprednostní, že sa nebude dovolávať tohto systému ochrany, tento systém sa neuplatní.
- 55 Analogicky platí, že vzhľadom na to, že uvedený systém ochrany pred nekalými podmienkami sa neuplatní, ak spotrebiteľ s tým nesúhlasí, tento spotrebiteľ musí mať a *fortiori* právo nesúhlasiť s tým, aby bol podľa tohto istého systému chránený proti škodlivým dôsledkom spôsobeným vyhlásením neplatnosti zmluvy ako celku, ak nechce túto ochranu využiť.
- 56 Vzhľadom na predchádzajúce úvahy treba na druhú otázku odpovedať tak, že článok 6 ods. 1 smernice 93/13 sa má vykladať v tom zmysle, že na jednej strane treba dôsledky na situáciu spotrebiteľa vyvolané vyhlásením neplatnosti zmluvy ako celku, ako sú uvedené v rozsudku z 30. apríla 2014, Kásler a Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282), posudzovať vzhľadom na okolnosti existujúce alebo predvídateľné v čase sporu, a že na druhej strane je na účely tohto posudzovania rozhodujúca vôľa, ktorú v tejto súvislosti vyjadril spotrebiteľ.

O prvej otázke

- 57 Svojou prvou otázkou sa vnútroštátny súd v podstate pýta, či sa článok 6 ods. 1 smernice 93/13 má vykladať v tom zmysle, že bráni tomu, aby boli medzery v zmluve, ktoré boli vyvolané vypustením nekalých podmienok v nej uvedených, vyplnené len na základe vnútroštátnych ustanovení všeobecnej povahy, ktoré stanovujú, že účinky vyjadrené v právnom akte sa dopĺňajú najmä účinkami vyplývajúcimi zo zásady spravodlivosti alebo z ustálených zvyklostí.
- 58 V tejto súvislosti, ako bolo pripomenuté v bode 48 tohto rozsudku, Súdny dvor podal výklad článku 6 ods. 1 smernice 93/13 v tom zmysle, že ak vyhlásenie neplatnosti zmluvy ako celku vystavuje spotrebiteľa obzvlášť nepriaznivým dôsledkom, nebráni tomu, aby vnútroštátny súd vykonal nápravu, pokiaľ ide o neplatnosť nekalých podmienok uvedených v tejto zmluve, ich nahradením ustanovením vnútroštátneho práva, ktoré má dispozitívnu povahu alebo je uplatniteľné so súhlasom zmluvných strán uvedenej zmluvy.
- 59 Treba zdôrazniť, že uvedená možnosť nahradenia, ktorá je výnimkou zo všeobecného pravidla, podľa ktorého sú zmluvné strany stále viazané predmetnou zmluvou len v prípade, že môže ďalej existovať bez nekalých podmienok, ktoré obsahuje, sa obmedzuje na ustanovenia vnútroštátneho práva, ktoré majú dispozitívnu povahu alebo sú uplatniteľné so súhlasom zmluvných strán, a spočíva najmä na dôvode, že takéto ustanovenia sa považujú za ustanovenia, ktoré neobsahujú nekalé podmienky (pozri v tomto zmysle rozsudky z 30. apríla 2014, Kásler a Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, bod 81, ako aj z 26. marca 2019, Abanca Corporación Bancaria a Bankia, C-70/17 a C-179/17, EU:C:2019:250, bod 59).

- 60 Tieto ustanovenia sú totiž určené na to, aby odrážali rovnováhu, ktorú vnútroštátny zákonodarca chcel vytvoriť medzi všetkými právami a povinnosťami zmluvných strán niektorých zmlúv v prípadoch, keď sa zmluvné strany neodchýlili od štandardného pravidla stanoveného vnútroštátnym zákonodarcom pre dotknuté zmluvy, alebo výslovne si zvolili uplatniteľnosť pravidla zavedeného vnútroštátnym zákonodarcom na tento účel.
- 61 V tomto prípade však aj za predpokladu, že by také ustanovenia, ako sú ustanovenia uvádzané vnútroštátnym súdom, so zreteľom na ich všeobecný charakter a potrebu vykonať ich, mohli účinne nahradiť podmienky, ktorých sa týka jednoduchá operácia nahradenia zo strany vnútroštátneho súdu, v žiadnom prípade sa nezdá, že boli predmetom osobitného posudzovania zo strany normotvorcu s cieľom stanoviť túto rovnováhu, takže na tieto ustanovenia sa nevzťahuje domnienka neexistencie nekalej povahy uvedená v bode 59 tohto rozsudku, ako to tiež v podstate uviedol generálny advokát v bode 73 svojich návrhov.
- 62 Vzhľadom na uvedené treba na prvú otázku odpovedať tak, že článok 6 ods. 1 smernice 93/13 sa má vykladať v tom zmysle, že bráni tomu, aby boli medzery v zmluve, ktoré boli vyvolané vypustením nekalých podmienok v nej uvedených, vyplnené len na základe vnútroštátnych ustanovení všeobecnej povahy, ktoré stanovujú, že účinky vyjadrené v právnom akte sa dopĺňajú najmä účinkami vyplývajúcimi zo zásady spravodlivosti alebo z ustálených zvyklostí, a ktoré nie sú ustanoveniami dispozitívnej povahy ani ustanoveniami uplatniteľnými so súhlasom zmluvných strán.

O tretej otázke

- 63 Svojou treťou otázkou sa vnútroštátny súd v podstate pýta, či sa má článok 6 ods. 1 smernice 93/13 vykladať v tom zmysle, že bráni zachovaniu nekalých podmienok uvedených v zmluve, ak by ich vypustenie viedlo k neplatnosti tejto zmluvy a súd sa domnieva, že v dôsledku takejto neplatnosti by sa vytvorili nepriaznivé účinky na spotrebiteľa.
- 64 Na úvod treba spresniť, že táto otázka sa týka prípadu, keď nemožno nahradiť nekalé podmienky za podmienok uvedených v bode 48 tohto rozsudku.
- 65 Treba pripomenúť, že článok 6 ods. 1 prvá časť vety smernice 93/13 stanovuje, že členské štáty zabezpečia, aby nekalé podmienky „neboli záväzné pre spotrebiteľa“.
- 66 Súdny dvor podal výklad tohto ustanovenia v tom zmysle, že ak vnútroštátny súd považuje zmluvnú podmienku za nekalú, je povinný ju neuplatniť, pričom ide o povinnosť, z ktorej existuje výnimka len v prípade, že spotrebiteľ po tom, ako ho uvedený súd upozornil, nemá záujem namietat jej nekalý a nezáväzný charakter, čím vyslovuje slobodný a vedomý súhlas s dotknutou podmienkou, ako to bolo pripomenuté v bode 53 tohto rozsudku.
- 67 Ak teda spotrebiteľ nesúhlasí so zachovaním dotknutých nekalých podmienok alebo sa dokonca výslovne bráni ich zachovaniu, ako je to zrejme aj v prípade, o ktorý ide vo veci samej, uvedená výnimka sa neuplatňuje.
- 68 Vzhľadom na uvedené treba na tretiu otázku odpovedať tak, že článok 6 ods. 1 smernice 93/13 sa má vykladať v tom zmysle, že bráni zachovaniu nekalých podmienok uvedených v zmluve, ak by ich vypustenie viedlo k neplatnosti tejto zmluvy a súd sa domnieva, že v dôsledku takejto neplatnosti by sa vytvorili nepriaznivé účinky na spotrebiteľa, ak tento spotrebiteľ nesúhlasil s takýmto zachovaním.

O trovách

- ⁶⁹ Vzhľadom na to, že konanie pred Súdnym dvorom má vo vzťahu k účastníkom konania vo veci samej incidenčný charakter a bolo začaté v súvislosti s prekážkou postupu v konaní pred vnútroštátnym súdom, o trovách konania rozhodne tento vnútroštátny súd. Iné trovy konania, ktoré vznikli v súvislosti s predložením pripomienok Súdnemu dvoru a nie sú trovami uvedených účastníkov konania, nemôžu byť nahradené.

Z týchto dôvodov Súdny dvor (tretia komora) rozhodol takto:

1. Článok 6 ods. 1 smernice Rady 93/13/EHS z 5. apríla 1993 o nekalých podmienkach v spotrebiteľských zmluvách sa má vykladať v tom zmysle, že nebráni tomu, aby vnútroštátny súd po tom, ako konštatoval nekalú povahu niektorých podmienok úverovej zmluvy indexovanej v cudzej mene, v ktorej sa uvádza úroková sadzba priamo spojená s medzibankovou sadzbou dotknutej meny, zastával v súlade so svojím vnútroštátnym právom názor, že táto zmluva nemôže ďalej existovať bez týchto zmluvných podmienok z dôvodu, že ich vypustenie by malo za následok zmenu povahy hlavného predmetu uvedenej zmluvy.
2. Článok 6 ods. 1 smernice 93/13 sa má vykladať v tom zmysle, že na jednej strane treba dôsledky na situáciu spotrebiteľa vyvolané vyhlásením neplatnosti zmluvy ako celku, ako sú uvedené v rozsudku z 30. apríla 2014, Kásler a Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282), posudzovať vzhľadom na okolnosti existujúce alebo predvídateľné v čase sporu, a že na druhej strane je na účely tohto posudzovania rozhodujúca vôľa, ktorú v tejto súvislosti vyjadril spotrebiteľ.
3. Článok 6 ods. 1 smernice 93/13 sa má vykladať v tom zmysle, že bráni tomu, aby boli medzery v zmluve, ktoré boli vyvolané vypustením nekalých podmienok v nej uvedených, vyplnené len na základe vnútroštátnych ustanovení všeobecnej povahy, ktoré stanovujú, že účinky vyjadrené v právnom akte sa dopĺňajú najmä účinkami vyplývajúcimi zo zásady spravodlivosti alebo z ustálených zvyklostí, a ktoré nie sú ustanoveniami dispozitívnej povahy ani ustanoveniami uplatniteľnými so súhlasom zmluvných strán.
4. Článok 6 ods. 1 smernice 93/13 sa má vykladať v tom zmysle, že bráni zachovaniu nekalých podmienok uvedených v zmluve, ak by ich vypustenie viedlo k neplatnosti tejto zmluvy a súd sa domnieva, že v dôsledku takejto neplatnosti by sa vytvorili nepriaznivé účinky na spotrebiteľa, ak tento spotrebiteľ nesúhlasil s takýmto zachovaním.

Podpisy